

„Mondottam ember: küzdj’ és bízva bízzál!”

Albert Júlia: *Küszöbtől küszöbig*

Kolozsvár, 2021, Ábel Kiadó

Az egymás nyomába lépő évek alatt folyamatosan gazdagodó Prospero-könyvsorozat az erdélyi magyar színészvilág kiválóságainak művészi teljesítményeiről és személyiségükről nyújt átfogó képet. Az Olvasó ugyanakkor óhatatlanul betekinthet az erdélyi magyar színházak gazdag, színes világába is. A kiadványsorozat vitathatatlanul hiánypótló: információzuhataga szükségképpen részét fogja képezni egy leendő teljesebb magyar színháztörténetnek.

Albert Júlia eseménydús és gondolatgazdag életútinterjú kötetében* (kérdezett Nánó Csaba író, publicista) a színművészről az önmegvalósítás, a művészi kiteljesülés sajátosságait és lelki tusáit épp olyan meggyőzően tárja elénk, mint az intézményen belüli, olykor egymásnak feszülő ellentéteket, például, az önös érdekérvényesítésekkel szembeni muszájherkulesi küzdelmeket.

A Kolozsvári Magyar Színházról beszélve mindenképpen vissza kell tekintelnünk az origóig: a magyar hivatásos színijátás kezdetéig. És ha még azon túlra is merészkedünk, látni fogjuk, hogy a nyugati drámairodalom egészen más utat járt be, mint a magyar. Ott a középkori liturgikus, illetve misztériumdrámákon át vezetett a fejlődés útja a világi dráma felé. A mi újkori színijátásunk viszont az iskolai színijátás gazdag hagyományai-ból nőtt ki. A 17. és a 18. századi Erdélyben a dráma iskoladráma formájában élt a nagyenyedi, kolozsvári, marosvásárhelyi, nagyváradai kollégiumokban, Csíksomlyón és másutt. Ezen az úton haladva közeledünk a magyar, jelesül az erdélyi (kolozsvári) magyar színijátás hőskoráig, amelyre az

a feladat hárult, hogy sajátos eszközeivel szolgálja az anyanyelvű műveltséget és a polgári átalakulást.

Hogyha némelyeknek netán túlzónak tűnne is a kijelentés, tény, hogy a hivatásos (professzionista) magyar színijátás Kolozsvárról indult 1792. december 17-én a Rhédey-házban egy ismeretlen szerző *Titkos ellenkezés, avagy Köleséri...* című színművének bemutatásával. Az *Erdélyi Nemes Magyar Jász Társaság* előadása Aranka György ügybuzgalmának, idősebb Wesselényi Miklós és Bánffy György pártfoglalásának köszönhetően kezdhette meg, és folytatta előadásait Kótsi Patkó János (1763–1842) derecskei születésű színiész irányításával. És jó, ha azt is tudjuk, hogy az első magyar állandó kőszínház alapkövét közadakozásból tették le Kolozsvárt 1804-ben, de az építkezést a napóleoni háborúk félbeszakították, ezért a Farkas-utcai kőszínház csak 1821-ben készült el. Amit a berendezkedő román hatalom az 1930-as évek elején – arra hivatkozva, hogy életveszélyessé vált – lebontott.

1906-ra elkészült a Fellner és Helmer bécsi építészek által tervezett és kivitelezett historizáló stílusú impozáns Nemzeti Színház épülete. A Hunyadi téri kolozsvári Nemzeti Színház volt a város meghatározó – a Farkas utcai kőszínházat felváltó – művelődési intézménye az első világháború előtt (1906–1919) és a második bécsi döntést követő években (1940–1945). Ebből a neobarokk teátrumból azonban 1918-ban a román katonák – eufemisztikus kifejezéssel élve – evakuálták a Janovics Jenő által irányított társulatot, amely a Szamos-parti nyári színi körben húzta meg

magát, folytatva – igen mostoha körülmények között – a nemzetközösséget szolgáló munkáját. Később kőszínházzá alakítva, korszerűsítve, ma is ott működik a Kolozsvári Állami Magyar Színház és Opera. A Fellner és Helmer által megálmodott épületben 1919–1940 között, illetve 1945-től a Román Nemzeti Színház és Román Opera működik. Ha annak idején – 1792 végétől – az elnémetesítés ellen, az anyanyelv ápolásáért és a polgári átalakulásért kellett megalkuvás nélkül küzdenie a magyar színjátszás akkor még kisdéd, ám idővel örvendetesen gyarapodó csapatának, úgy ma az erdélyi magyar színésztársadalomnak az elrománosítás ellen kell – sajátos eszközeivel – hadakoznia, farkasszemet nézve az identitásromboló, asszimiláló román hatalmi törekvésekkel.

E röpke kitérő után térjünk vissza a mába!

Albert Júlia örökmozgó, izzó temperamentumú gyermek, kíváncsi fiatal, aki előbb a balettel kísérletezett, de a kezdeti sikerei ellenére csakhamar búcsút kellett vennie tőle, mert a tánciskolában megszűntették a magyar nyelvű oktatást. Sportiskolába ment, ott is érettségizett. A Színművészeti Főiskolát évfolyamelsőként végezte el.

Néha azért a véletlenek is belejátszhatnak az ember életébe: „Jászai Mari naplóját nem tudtam letenni – emlékezik vissza. – Mintha a saját titkos érzéseimet, gondolataimat fogalmazta volna meg. Teljesen elvarázsolt, egész éjszaka olvastam »belebetegettem«, még az iskolából is hiányoznom »kellett«, nehogy hamarabb visszakérjék a könyvet, és ne tudjam befejezni, bizonyos részeit újra és újra elolvasni. Mire a könyv végére értem, már tudtam: színésznő leszek!”

Így is lett. Ámde a frissen végzett fiatal színésznőt hajmeresztő sérelmek érték. Többször és több irányból.

Hegedűművész nővére a kolozsvári filharmonikusok egyik külföldi vendégszerplése után Németországban „felejtette” magát. Miután zenész nénye – későbbi férje

kedves hívó szavaira hallgatva, és a szerelem erejének engedve – „Kelet Svájcából” lelépett, a szeku szünet nélkül végzálta Kolozsvárt a családot. A színésznőt is, meg a szüleit is. „Hívják haza! – szolt a felszólítás a szülőknék –, mert jelentkeznie kell a ...!”

Előbb már jeleztük, hogy Albert Júlia a Marosvásárhelyi Színművészeti Főiskolán évfolyamelsőként végzett. Kolozsvári lévén, természetesen, hogy Kolozsvárt választotta. E bátor döntése miatt Bisztrai Mária, a színház igazgatónője megalázóan viselkedett vele. „Megpróbált megszabadulni tőlem. Azt állította, hogy az állás, amit választottam, nem létezik.” „Pedig léteznie kell – válaszoltam –, ha a minisztérium meghirdette.” A direktornő azzal ámitotta: „elintézi, hogy ahhoz a színházhoz menjek, ahova akarok”. Színészi pályája is cudarul kezdődött. Az igazgatónő, ird és mond, eltanácsolta: „Még mindig semmit sem tud a posztomról, a minisztérium még nem jelentkezett ez ügyben, tehát ne jöjjenek el a holnapi társulati ülésre.”

A színházban *Az ember tragédiáját* próbálták. A rendező rá osztott egy szerepet. A kollégák kedvesek voltak, bátorították. De akadt egy-két kivétel is. A nagynevű, cinikus László Gerő, aki a darab elején a partnere volt, mindenkivel csúfolódott. Vele különösen: „Na, mi van kis szűzike, meg sem mer ölelni?”

Utólag megítélve: akkoriban rengeteget játszottak a kolozsvári színészek. Amivel tulajdonképpen missziót teljesítettek Ceaușescu fasisztoid diktatúrájában. A fiatal művésznőnek, például, 1973–2013 között 43 főbb szerepe volt. Íme, néhány a sok közül: Hippia (Madách: *Az ember tragédiája*); Mária, és cseléd (Sütő András: *Egy lócsiszár virágvasárnapja*); Edit (Jókai Mór: *A kőszívű ember fiai*); Chorus (Bornemissa Péter: *Elektra*); Alkétisz (Euripidész: *Alkétisz*); Mama (Örkény István: *Pisti a vérzivatarban*); Capulettné (Shakespeare: *Rómeó és Júlia*); Idős hölgy, vécés néni (I. L. Caragiale: *Az elveszett levél*) stb. És nemcsak sokat játszottak otthon, Kolozsvárt, hanem

a darabokat elvitték vidékre is. Két-háromhetes turnéik is voltak. Viszont 1989 után hirtelen elmaradtak a kiszállások és a vendégszínházak. A színészek akkor még nem tudták, miért a hirtelen lecsapott változás, de érezték, hogy ez így nincs rendjén: a színháztól nem foszthatják meg a falusi közönségüket. Pedig megfosztották. Ahogy megfosztották a színházba járás örömétől, élvezetétől is a közönség nagy részét.

A könyv szerzője szomorú igazságot mond ki, amikor azt állítja, hogy a nagy-névű Kolozsvári Állami Magyar Színház „ma nem a közönségért van. Ha elmegy valaki egy-egy (akár sok díjat nyert) előadásra, úgy jön ki a színházból, hogy ha ilyen lenne a világ, nem lenne érdemes élni. Mindegyik előadásnak az üzenete az, hogy ki vagyunk szolgáltatva egy eszmény nélküli elaljasult világnak, ahol nincs becsület, nincs emberi jóság, tisztaság, ártatlanság. Nincsenek becsületes harcok, igaz ügyek. Mindenki velejéig romlott, mindenki csak a pénzért fut, pénzrel minden megvásárolható. Pedig ez nem igaz! [...] Ma is van becsület, ma is vannak tiszta életű emberek, akik hisznek a közösség szolgálatában. [...] De erről nem »trendi« írni, ilyen darabot nem játszunk ma, ez már »polgári« csökevénynek számít. Várom a változást. Várom, hogy elérkezzen a csömör ettől a világtól.”

Az ancien régime-ben (a magyarfaló romániai szocializmusban) mondhatni mindegyik színház koldusszegény volt. Az új díszleteket jórészt a szétszedett régiekből készítették. Ledobott öltözékekből varázsoltak új kosztümöket. Bár a színészek erősen nélkülöztek, a színház mégis kitalált a legsiralmasabb, teljesen reménytelennek tűnő helyzetekből is.

Ha első pillantásra némelyeknek netán furának tűnne is, a művésznök indokoltan emelte portrékötetébe későbbi férje, Csép Sándor újságíró, szerkesztő kálváriáját és drámaírói munkásságát. A kiváló képességű publicista, író a Babeş-Bolyai Tudományegyetem jogi karának másodéves hallgatója volt, amikor az „arra hivatot-

tak” megtalálták elrejtett „rossz” származását igazoló iratait (apja lelkész volt, anyja meg kulákszarmazék). Egyik professzora ilyen szavakkal fakadt ki ellene évfolyamtársai előtt: „Megtaláltam az elrejtett iratait! Azt képzelte, túrni fogjuk, hogy az ország törvényeit a klerikális reakció és az ország ellenségének a gyermekei védik majd meg? Tűnjön el innen, mielőtt még nagyobb baja nem kerekedik ebből!”

A kiebrudalt joghallgatónak nem maradt más lehetősége, mint a teológia. Ám itt is pechje volt. Egy közlekedési baleset után – amiben ő vétlen volt – püspöke rögvest meghozta az „ítéletet”: „Nem lehet Csép Sándorból pap, mert vér tapad a palástjához.” Mítévő legyen? – vívódott az ismét lapátra tett fiatalember lehetetlen helyzetében. Minthogy a történelem századaiban a teológia és a filozófia nem állt távol egymástól, sőt...: a palásttól megfosztott fiatal ex lelkész gondolt egyet, és sikeresen felvételizett a Babeş-Bolyai Tudományegyetem történelem-filozófia karára. Ám – derült égből villámcsapásként – itt is arculcapás érte. A Moszkvában végzett „tudszoc” professzor megvető-gúnyos megjegyzéssel illette a nyilvánosság előtt: „Csép elvtárs, maga mit keres itt avval a teológiai bagázssal...?” (Kollégája lévén, magam is szem- és fültanúja voltam – A. K.). Viszont ennek az „ökörködésnek” szerencsére már nem lett kirúgás a következménye, mert a hatvanas évek közepe tájt – nemzetközi nyomásra – némi enyhülés volt tapasztalható Romániában is a persona non grata „osztályidegeneknél”.

Az írói vénával is megáldott Csép Sándor az évforduló kapcsán történelmi drámát írt a legnagyobb erdélyi fejedelemtől: *Mi, Bethlen Gábor* címmel, mely színmű erdélyi történelmünk talán legnehezebb, de egyben legtermékenyebb korszakába kalauzol, és bemutatja a megmaradás, a túlélés drámai lehetőségeit. A kolozsvári színház messze legkiválóbb rendezője – elolvastva a kéziratot – azt tanácsolta az írónak: „Sározd be Bethlent, akkor megrendezem.” Mire az elképedt szerző így reagált:

„Aligha van olyan fejedelmünk, aki anynyit tett volna Erdélyért, mint ő. Miért kéne beszározni?” Örök talány marad, miért tanácsolta ezt a képtelenséget Csép Sándornak a néhai rendezőmágus? Nem tudunk másra gondolni, csak arra, hogy a félelem nagy úr...!

Ha már megemlégettük, ejtsünk néhány szót e dráma művészi értékeiről és vonzerejét emelő egy-két jellegzetességéről is. Az író bölcsen döntött, amikor a mű megírásakor archaikus nyelvezetet használt. A Biblia nyelvét, „a Károli Gáspár fordításhoz használt nyelvet”. Ami szépséges, lenyűgöző. Természetes, hogy a Nagy Fejedelem bölcs előrelátásain, a hétköznapi emberek számára sokszor érthetetlen döntésein túl, a mű cselekménygazdagsága, gyönyörű nyelvezete ugyanakkor erővel hatott az előadókra és a befogadókra. A nemzetszolgálat gondolata, az elköteleződés pedig színészt és polgárt egyaránt saját szolgálatára is sarkallta.

Visszarévedve a hetvenes-nyolcvanas évek identitásromboló többségi politikájára, a testet romboló, lelket dermedtő elidegenedettségre, amikor a magyarság már csak a színházban és az Úr házában szólhatott anyanyelvén, érezhette otthon magát legalább egy-két órára, érthető, hogy a társulat Bethlen Gábort méltató előadásainak Erdély-szerte rendkívüli sikere volt. A közönség előadás után szobormerev maradt, mozdulatlanul állt, és könnyes szemmel kitartóan tapsolt – nem akart elmenni.

Albert Júlia kötetéből nemcsak a korszak szociális és nemzetiségi viszonyairól kapunk hiteles képet, hanem az intézményvezetők összehangolt színházpolitikájáról is. „Gyakran játszottunk fergeteges vígjátékokat az 1980-as években azért is, hogy feledtessük a mindennapok nyomorúságát, és azért is, hogy próbáljuk kigazdálkodni azt az összeget, ami szükséges volt színházunk életben maradásához. [...] Előfordult, hogy naponta két-három előadást is játszottunk. Az egyik darabot székelyföldi turnén, a másikat kiszálláson

Kolozsvár környéki városokban, falvakban, a harmadik darabot pedig otthon adtuk elő. [...] A csökkentett állami támogatás miatt a fizetéseink hetven-nyolcvan százalékát kaptuk csupán.”

A nyolcvanas évek vége felé megindult a színészek kivándorlása Magyarországra. Azon kevesek, akik otthon maradtak, abban reménykedtek, hogy most cenzúra nélküli színház következik. Sokat fognak játszani, és végre olyan darabokat, amelyeket eddig nem engedélyeztek. Magyar vonatkozású előadásokra vágyott mindenki. Olyan darabokra, amelyek a „mi” gondjainkat tükrözik. „Nyolcvankilenc decemberében egy irodalmi összeállítással tisztelegtünk a forradalomban elesett áldozatok emlékének. Ekkor mondtam el először Reményik Sándor *Ahogy lehet* című versét. A nézőközönség az előadás végén egy hosszú papírcsíkot húzott ki a nézőtéren a széksorok felett. Amire ezt írták rá: „Köszönjük, hogy velünk maradtatok!”

Albert Júlia akkoriban gyakran szavalta el dr. Péter Miklós, az 1956 után bebörtönzött református lelkészprofesszor, költő versét, amit a szamosújvári börtönben írt 1959-ben.

Aratás

*Uram, aranylik vetésed dús kalásza,
Sarlóra ringanak a hajló szálak.
Meggyőznék benne sok-sok izmos vállat!
M'ért nem küldesz engem is aratásra?*

*Minden tagom nagy tette vágyva reszket.
Meglásd: a sorban mindig elől járnék,
Nyomon nem érne semmi gond, baj, árnyék!...
És szól a Gazda: Vedd hát – a keresztet!*

Ámde 1989 decembere után vezetőváltás történt a Kolozsvári Állami Magyar Színház élén. A „forradalmi változást” követően – egy akkor még magas beosztású funkcionárius hathatós támogatásával – Tompa Gábort nevezték ki igazgatónak. Ez után hamarosan a színjátszás is nagyot változott. „Mintha megéreztem volna

– emlékszik a színészre –, hogy a súlyos kereszt cipelése ezután következik. És jött a neheze minden téren. A színházban félelemre és teljes behódolásra kényszerítő mentalitás következett. Erdélyiség? Az erdélyi magyarság sorsa? Már túlhaladott, ki nem mondható gondokká váltak. Mindez megvetendő magyarkodássá vált. A »liberális« elvek mellé állás egyeseknek szédületes meggazdagodást, hirtelen felfutó karriert, érvényesülést hozott.”

Mi történt tulajdonképpen? Hallgassuk magát a művésznőt: „Tompá rövid ideig tanított a vásárhelyi színiakadémián is. Amikor igazgató lett, leszerződtette Kolozsvárra végzős diákjait, egy egész évfolyamot. Ez lett az ő színházának a »magja«. Az új, kísérleti színházban a fiatalok játszották az öreg szerepeket is. Eleinte elhitték velünk (idősebb színészekkel – A. K.), hogy ők ezt a fajta színházat nem tudják csinálni. Az, ami eddig volt, az mind értékeltelen »polgári színjátszás«. Az pedig, ami következett, az új világ követelte modern utak megfogalmazása. A tájolás eltűnt, csak külföldi (amerikai és más nyugati – szerk.) utakat pályáztak meg. Kapcsolatokat építettek és érvényesítettek. A közönség tiltakozott. Kolozsvárnak egyetlen színháza van. Ez nem lehet kizárólagosan kísérleti előadások színháza. Van, aki szórakozni szeretne, van, aki nem érti, és nem értékeli a kizárólagos kísérletezést. Egyre fogyott a közönségünk, végül eltűntek a bérlők, akik kitartottak akkor is, amikor a sok román darabot ránk kényszerítették.”

Talányos és elgondolkodtató, hogy Tompa költészete és a színházi vállalásai homlokegyenest szemben állnak: „Verseiben egy istenfő, eszményekben, erkölcsi tartásban erős költő mutatkozik meg, aki nek az erdélyiség szent dolog. A színházban ennek nyoma sincs. [...] Én egyszer azt mondtam neki, hogy ezt a fajta színházat számomra könnyebb csinálni, mint nézni. Ezt nem megélni kell, hanem felmutatni. Mint a cirkuszban a bohócok: akrobatáknak is beillő mozgással, torna-

mutatványokkal. [...] A közönség is »köz-ellenség« lett, akit el kellett ítélni, amiért nem értékeli eléggé ezt a fajta színházi kísérletezést. Az igazgató elindított egy aláírási kampányt, amely szerint a színészek aláírásukkal kiállnak direktoruk mellett. Volt olyan lelkes fiatal színész, aki kétszer is aláírta a folyton kísérletező igazgató-rendező védő és a közönséget elítélő ívet.

Az új igazgató kijárta a támogatást, és felépítette a *Stúdiószínházat*. Így már nem volt annyira feltűnő, hogy milyen kevesen járnak színházba. Évente egyszer születik nagyszínpadi produkció, a többi mind stúdió-előadás, amelyeknek nézőterét ötven-száz vagy éppenséggel harminc-negyven férőhelyre rendezték be. Egy idő óta a direktor úr egyéni szerződéseket köt évente, amivel sakkban tartja a színészeket” – hökken meg az olvasó értesülve a művésznő tényfeltárásairól. Csoda, hogy bíráló megjegyzéseiért csak nagyritkán kapott feladatokat?

„Én nagyon megszenvedtem színészként mindezt. Tompa igazgatóságának első éveiben egyáltalán nem kaptam szerepet. Később is alig. És a színész feladat nélkül fuldoklik. Én is. Nem láttunk, nem találtunk kiutat. Kollégáim megpróbáltak más színházakhoz szerződni ideig-óráig. Én még átmenetileg sem tehettem ezt, mert a két gyermekem, betegségem, apukám agyvérzése és azt követő állapota, anyósom, apósom ápolása egyszerűen lehetetlenné tették a »távollétem«.”

A színházszerető és -értő kolozsvári közönség óhaja és az igazság melletti bátor kiállásai miatt a színésznőnek más természetű hátratételei is voltak. Például, amikor az igazgató-főrendező kiosztotta Ion Luca Caragiale *Elveszett levél* szerepeit, minden férfiszerepet nőkkal játszatott, és „engem betett a darab szerint nem létező szerepre, vécés néaninek. Az első olvasópróbán közölte: az előadást egy vécében képzelte el. »Ahol te, Albert Juli majd a sok szart, hányást, vért és piszkot feltakarítod.« Visky András segédrendezőként azt

kérte, hogy próbáljam ki vécés néniként a mikrofont egy magyar »irredenta« verssel (Reményikkel)...

Más alkalomkor az igazgató-főrendező olyan szerepre (gruppen szex) ítélte, amit a művésznő elfogadhatatlannak tartott. Amikor pedig Tompa Gábor igazgató megtudta, hogy Albert Júlia, a Babeş-Bolyai Tudományegyetem vendégtanára le doktorált, „állandóan bizonygatta, hogy ő is megtehetné, de Amerikában nem kell doktori diploma, csak tudás. Minden szerződéskötésnél, amit évente el kellett szentvedni, elmondta ezt, én meg igyekeztem nem felvenni a célzásait...”

Mindezekből természetesen következett, hogy a kiváló színésznő 1992 után önálló műsorok összeállításába fogott. „Akkor jöttem rá, hogy ezekkel az összeállításokkal pontosan azt a szolgálatot végezhetem el, amiért színész lettem, és amit a színházról, közelebbről az igazgatótól kapott feladatokon keresztül nem teljesíthettem.” Így viszont az előadott versek és prózaszövegek révén elmondhatta azokat a gondolatokat, és kifejezhette azokat az érzéseket, amelyek mindig is foglalkoztatták. Egyetemi tanárként pedig más jellegű, az erdélyi magyarság számára nagyon fontos feladatoknak tett eleget. A Babeş-Bolyai Tudományegyetem politológia-újságíró szakán (1993–2013) beszédtechnikára, a szép magyar beszédre oktatta hallgatóit. A BBTE kommunikáció és közkapcsolatok szakán (2000–2019) verbális kommunikációt tanított. A BBTE Kommunikáció Mesteri Karán beszédtechnikát, térbeli mozgást és nonverbális kommunikációt adott elő (2010–2019). 1997-től 2018-ig a BBTE Színház és Televízió Karán beszédtechnikát és az önálló műsorok készítésének mikéntjét-hogyanját oktatta a hallgatóknak. Életének és művészi-előadói életútjának nagyon fontos szakasza, fejezete volt ez, hisz itt immár önállóan maga választott és döntött felelősen és elkötelezetten a hiteles értékek mellett.

Az is sokatmondó, milyen műsorokat készített. Íme, néhány a sok közül: *Ad-*

venti, karácsonyi, húsvéti műsor. Emlékműsor a Magyar Kultúra Napjára, Október 6.-ra, 1956-ra, Március 15.-re. Válogatás erdélyi költők verseiből, más összeállítás a két világháború közötti költők verseiből. Válogatás Adytól Nagy Lászlóig. Dsida Jenő és Márain-műsor. Emlékműsor Kányádi Sándor hetvenedik születésnapjára. Reményik Sándor élete képekben és versekben. Válogatás Reményik Sándor istenes verseiből. Válogatás legrégebb nyelvemlékeinktől mai költőinkig. Válogatás szerelmes versekből. Arany János műsor. Nőkről szóló műsor...

Albert Júlia nemes küldetésnek érezte, szolgálatnak fogta fel a versmondást. Néhai Kovács Sándor kolozsvári főesperesplébános a „versmondás nagyasszonyának” nevezte őt, hisz a maga válogatta műsoraival nemcsak Erdély-szerzte, hanem Béctől Budapestig terjedően örvendeztette meg a versszeretőket. Versműsorainak betetőzése egy bécsi és egy kanadai meghívás volt.

A mai irányvesztett kusza társadalmi viszonyokra gondolva, elkerülhetetlenül felmerül bennünk egy nagyon fontos kérdés: van-e utánpótlás ebben a műfajban Erdélyben? A művésznő örvendetes válasza: „jönnek nyomomban a fiatalok”. Kolozsvári versmondók mellett Marosvásárhelyen is feltűntek nagyszerű versmondók: Kilyén Ilka és a lánya. Ugyanitt kell megemlítenünk az Aranka György-versenyeket, valamint a tanárok és tanítók vers-összeállításait.

Jó munkáért pedig általában jutalom szokott járni. A közönség szeretetén túl – ami tán mindenekfölött való – számos kitüntetésben részesült. Íme, néhány: MURE-díj (209); A BBTE Thé-Trupp Egyetemi Irodalmi Színpad és a Reményik Sándor Művészeti Alapítvány Reményik Sándor-díja Reményik költészetének népszerűsítéséért (2010); Erdélyi Magyar Közlemény-Égyesület (EMKE) Poór Lili-díja gazdag színészi, előadóművészi és tanári munkásságáért.

Az életútkötet vége felé közeledve megrendülve olvassuk: betegségének (rák) az

lehetett a kiváltó oka, hogy elbizonytalanodott mindabban, amit addig a legfontosabbnak tartott az életében: „Én úgy nőtem fel, hogy gondjaim közt első a nemzet, második a család, és csak harmadsorban nézd a magad javát.” A művésznő életfelfogásában az erdélyi magyar kisebbségi közösség szolgálata mindennél előbbre való. Eleinte elkeseredett azon, milyen kevesen vannak az eszményekben, közszolgálatban, hazaszeretetben hívők. Később arról győződött meg, hogy nem vagyunk kevesen szolgálatban gondolkodók. Elég csak az Anyanyelvápoló Szövetség tagjaira, az Aranka-versenyek híveire, a Duna televízió *Szép magyar beszéd* műsorainak szerkesztőire, a Kazinczy-díjasokra gondolni.

Csép Sándor írta *Mi, Bethlen Gábor* című történelmi drámájában: „Ha volna az isteneknek egy akkora szekere, mire asszonyainkat, gyermekeinket, javainkat felrakhatnánk, én mondanám: húzódjunk el innen a glóbusz egy csendesebb zugába. De mert nincs egy ilyen fogat, a népet, ki reánk bízott, e helyt kell megtartanunk

minden veszély között, s jobb időkre általmentenünk.”

Fejezzük be ezt a nem mindennapi élményt nyújtó és elgondolkoztató szellemi kirándulást a művésznő egyszerre megdöbbentő és lélekemelő gondolatával: „Az öregedés életem része, elfogadom. Aránylag könnyen elviselem. Olyan fiatal voltam, amikor meg kellett barátkoznom a testi csonkításokkal! Háromszor voltam rákos, háromszor sikerült regenerálnom az immunrendszeremet és ennek segítségével a szervezetemet. Az életmódváltásnak hihetetlen újító kapacitása van. [...] Nekem sem sikerült volna a gyermekeim és az unokáim nélkül. Tudom, hogy családban élni szerencsés dolog, hiszen ez azt jelenti, hogy segíthetek és segíthetnek nekem, ha kell. Remélem, hogy nekem kell majd segítenem a gyerekeimnek, és nem fordítva. Ez életsükséglet számomra. Ha nincs motiváció, tudom, hogy felgyorsul a testi-lelki leépülésem. A segíteni akarás értelmet adhat az öregedésemnek. Amíg úgy érzem, hogy szükség van rám, addig van értelme az életemnek.”

Aniszi Kálmán

ANISZI KÁLMÁN (1939) író, publicista, ny. egyetemi oktató. Bihar megyében, Magyarkakucson született. 1985–90 között a *Korunk* folyóirat felelős szerkesztője. 1990 óta él Magyarországon, 2000-től a folyóirat megszűnéséig a *Kapu* főmunkatársa volt. Legutóbbi kötete: *A művészet világa – a lélek oázisa* (esszék, tanulmányok, interjúk, 2022).